

Riigikogu otsuse „Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahuvalveoperatsioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses, Jordaania ja Süürias“ eelnõu seletuskiri

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab panustada kuni kolme kaitseväelasega Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) rahuvalveoperatsioonile UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) Lähis-Idas. Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Karl Urmas Sule (karlurmas.sule@kaitseministeerium.ee).

UNTSO

ÜRO Julgeolekunõukogu võttis 29. mail 1948 vastu resolutsiooni 50 (1948), kus kutsuti üles lõpetama vaenutegevust Palestiinas ning otsustati, et vaherahu hakkab jälgima ÜRO vahendaja, keda abistavad sõjalised vaatlejad. Esimesed sõjalised vaatlejad sõjalise vaatlusoperatsiooni UNTSO raames saabusid piirkonda juunis 1948. UNTSO on ÜRO esimene rahuvalveoperatsioon, mis keskendub puhtalt vaatlusele. UNTSO operatsioonil on kaks põhifunktsiooni: tagada sõjaline vaatlusvõimekus ÜRO operatsioonidele UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force) ja UNIFIL (United Nations Interim Force In Lebanon) ning tagada UNTSO ülemale võimekus püsivaks kohapealseks esindamiseks mandaadiga hõlmatud piirkonnas (Egiptus, Israel, Jordaania, Liibanon, Süüria). Operatsiooni peakorter asub Jeruusalemmas ning esindused paiknevad Kairos (Egiptus), Damaskuses (Süüria) ja Beirutis (Liibanon). UNTSO kontingendi väekaitse tagavad piirkonnas tegutsevad ÜRO relvastatud operatsioonid UNIFIL (kuni 2026. aasta lõpuni) ja UNDOF. Lisaks on UNTSO julgeoleku tagamine sihtriikide ülesanne.

UNTSO operatsioonist võtab osa ligi 400 inimest kokku 30 riigist, sealhulgas 14 NATO liikmesriigist (Soome, Taani, Holland, Prantsusmaa, USA, Poola jt). Lisaks sõjalistele ekspertidele tegutseb UNTSO-s tsiviilpersonal. Operatsioonil osalevad sõjalised eksperdid on relvastamata.

UNTSO jaguneb vaatlejate üksuseks Liibanonis, mis toetab UNIFIL-i Lõuna-Liibanonis, ja vaatlejate üksuseks Golani kõrgendikul, mis toetab UNDOF-i Golanis. Golani kõrgendikul tegutsev üksus jaguneb omakorda kaheks allüksuseks: vaatlejate üksus Golan–Damaskus (Süüria) ja vaatlejate üksus Golan–Tiberias (Iisrael). Vaatlejad töötavad mitmerahvuselistes meeskondades, mis tähendab, et kõik vaatlustulemused kinnitab vähemalt kaks eri riigist pärit vaatlejat, et tagada tulemuste erapooletus.

Eesti panus

Eesti kui kollektiivsesse julgeolekusse panustav riik jälgib tähelepanelikult Lähis-Idas toimuvat ning sealsete sündmuste julgeolekupoliitilist mõju stabiilsusele Lähis-Idas ja mujal maailmas.

Kuigi Eesti kaitsepoliitika põhifookus on kaitse- ja heidutustegevustel meie regioonis, pakub UNTSO koosseisus kaitseväelastega panustamine Eestile võimaluse viimastel aastatel Lähis-Idas aset leidnud pöördeliste sündmuste ning kriiside (konfliktid Gazas ning Lõuna-Liibanonis, Assadi režiimi langemine, USA-Iraani konflikt) aktiivseks jälgimiseks ning olukorrapildi tagamiseks.

Ametikohad UNTSO struktuuris (sõjalised vaatlejad, staabiohvitserid, sh analüütikute, missiooniülema abi ja läviülemate abide ametikohtadel) pakuvad võimalust omandada rahvusvahelise staabitöö kogemuse.

Eesti sõjalised eksperdid on osalenud UNTSO operatsiooni koosseisus alates 1997. aastast. Viimastel aastatel on Eesti UNTSO-sse panustanud kuni kolme sõjalise eksperdiga. 2026. aastal panustab Eesti UNTSO-s kokku kahe kaitseväelasega, lisaks ühele sõjalisele vaatlejale (LõunaLiibanon) mehitab Eesti ÜRO rotatsiooniplaani alusel ajutiselt üheaastase rotatsioonina ka Kairo lävikontori ülema ametikohta (Chief Liaison Office Cairo). Varasemalt on Eesti mehitanud Liibanoni vaatlusgrupi ülema ametikohta 2017. aastal ning Damaskuse vaatlusgrupi ülema ametikohta 2023. aastal. 2027. aastal plaanib Eesti panustamist jätkata ühe sõjalise vaatlejaga, mandaati taotleme kuni kolme kaitseväelasega panustamiseks.

Õiguslik alus

Riigisiseses õiguses on osaluse õiguslik alus kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse § 139 punkt 2, kuna tegemist on ÜRO põhikirja VI ja VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatava sõjalise operatsiooni või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega kooskõlas oleva muu sõjalise operatsiooniga. Tulenevalt kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse § 141 lõikest 1 otsustab Riigikogu Kaitseväge kasutamise rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil eraldi otsusega.

Panustamisega seotud kulud

2027. aastal on operatsioonil UNTSO osalemisega seotud Kaitseväge tegevuskulude maht hinnanguliselt 63 481 (käibemaksuta), mis kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Eelnõu kooskõlastamine

Vabariigi Valitsuse istungile esitatav eelnõu on kooskõlastatud Justiits- ja Digiministeeriumi, Välisministeeriumi ning Rahandusministeeriumiga ning arvamuse on avaldanud Kaitsevägi.